

Bez obzira na to predviđa li se vrijeme ujutro ili u 15 sati u Dnevnik novostima, uglavnom čujemo: *danas ujutro* je ... umjesto *jutros* je ...; ili *danas navečer* — umjesto *večeras* je ...

Radio-Zagreb ima mnogo emisija »u živo«, a meteorološka je prognoza jedna od takvih. Nadamo se zato da će naši meteorolozi već i zbog toga dobronamjerno primiti ove primjedbe.

Marija Popović

FILTER 160 I PRIJEDLOG IZ

Tvornica duhana u Zagrebu (TDZ) proizvodi i cigaretu *Filter 160*. Na stražnjoj strani estetski oblikovane kutije možemo pročitati sljedeći tekst: IZRAĐENA IZ BIRANIH DUHANA. Pušači takvu svoju cigaretu svakodnevno pretvaraju u dim i pepeo. Međutim, kutija na kojoj je ispisan tekst s pogrešnom uporabom prijedloga *iz* ostaje neoštećena. Mnogi će njihovi vlasnici misliti, ako je cigareta »izrađena iz biranih duhana«, zašto — primjerice — torba ne bi bila »izrađena iz kože«, kuća »iz kamena«, nož »iz čelika«, prsten »iz zlata«, tanjur »iz porculana«, čaša »iz stakla« i novac »iz papira«?! U ovakvim slučajevima, kad označujemo tvar (materiju) od koje je nešto izrađeno ili proizvedeno, morali bismo posegnuti za prijedlogom *od* (a ne *iz*). Prema tome, jezično bismo pravilno napisali/rekli ovako: CIGARETA IZRAĐENA OD BIRANIH DUHANA, torba izrađena *od* kože, kuća izrađena *od* kamena, nož izrađen *od* čelika, prsten izrađen *od* zlata, tanjur izrađen *od* porculana, čaša izrađena *od* stakla i novac izrađen *od* papira. Radni kolektiv TDZ odlučuje o količini i kakvoći cigareta, njegovi neposredni proizvođači vlasnici su sredstava za proizvodnju. Međutim, čim se njihov proizvod pojavljuje na tržištu s odgovarajućim tekstom, takav tekst postaje javni »pokretni« natpis. Stoga ga moraju napisati tako da odgovara jeziku najvećega broja potrošača.

Dakle, još jednom: (cigareta) IZRAĐENA OD BIRANIH DUHANA, a ne (cigareta) izrađena iz biranih duhana!

Ratimir Kalmeta

DVA, DVE I DVOJE

Poznato je da se u našem jeziku, osim osnovnih brojeva *dva* (za m. i s. rod) i *dve* (za ž. rod) upotrebljava i zbirni broj *dvoje* (kad je reč o osobama m. i ž. roda), ili: *oba*, *obe*, *oboje*.

Zatim: *tri* (čoveka, žene, deteta) i *troje* (npr. otac, majka i dete, bez obzira na pol* deteta), *četiri* i *četvoro*, *pet* i *petoro* itd.

Osnovni brojevi, dakle, kazuju broj osoba istog pola (ili broj bilo čega drugog, gde nema prirodnog roda, već samo gramatički), a zbirnim brojevima se služimo kad su polovi različiti.

Ali, u tome se i greši, što pokazuju sledeći primeri:

Nas *dvoje* (m. nas dva, ili: nas dvojica), reče Drago Diklić, za sebe i Đorđa Novkovića (tv-emisija, 16. 11. 1974).

Dvoje (m. dva, ili: dvojica) mladića, Oliver Mlakar (5. 3. 1976).

Važno je da se *mi dva* (m. nas dvoje) razumemo, veli kćer ocu (tv-serija Ima nade za nomade, 3. 4. 1976).

Biće to težak meč za *oboje* (m. za obojicu), Dragan Nikitović (26. 12. 1976), govoreći o Maksu Šmelingu.

On ima *dvoje* dece (m. dva deteta), dve devojčice, Vaga za tačno merenje (21. 4. 1977).

Utopilo se *dvoje* dece (m. utopila se dva deteta, ili: dva dečaka), oba iz Kavalaraca, dečaci su došli na kupanje (Politika, 21. 6. 1978, 23).

Susret *dvaju* (m. dvoga) supružnika (Politika, 31. 8. 1978, 17).

Nas *dvoje* (m. nas dva, ili: nas dvojica) se poznajemo, veli beogradski glumac Brancko Milenković Jakovu Grobarovu (tv-emisija, 26. 4. 1979).

Nas *dvoje* (m. nas dva, ili: nas dvojica), kaže Predrag Laković (učitelj) Zoranu Rad-

* Hrv. *spol* (Ur.)

miloviću (Domanoviću), tv-serija Pripovedanje Radoja Domanovića (26. 1. 1980).

Zar vam se ne čini, gospodice, da smo mi stvoreni *jedan za drugog* (m. jedno za drugo), Danilo Stojković, a i u odgovoru beše izraz »jedan za drugog«, Pripovedanje Radoja Domanovića (2. 2. 1980).

U jednom receptu pominju se i *droje* jaja (m. dva jajeta).

Otac *troje* (m. triju, ili:trojice) momaka, Slavoljub Đukić (Politika, 5. 2. 1978, 9).

U roditeljskom domu bilo nas je *četvoro* (m. četvorica) braće, Dragoslav Adamović, o Vladimiru Popoviću (Politika, 3. 7. 1977, 17).

Tu je živio sa ocem i *šestoro* (m. šestoricom) braće (Politika, 5. 9. 1977, 9).

Aleksis Kivi napisao je roman *Sedmero* (m. sedmorica) braće (Mala enciklopedija, Prosveta 1, 809, Beograd 1968).

Devetoro (m. devet, ili: devetorica) braće i tri sestre (tv-serija Đavolje merdevine, 22. 6. 1975).

Nije, i ne može biti, isto: dva (dve i dvoje, oba) obe i oboje, tri i troje, četiri i četvoro itd.

A prema citiranim primerima, jedan od »dvoje« mladića, ili bar jedan od »troje« momaka, ili »četvoro«, »šestoro«, sedmero« i »devetoro« braće morao bi biti — žensko!

Stoga ne treba mešati osnovne brojeve sa zbirnim brojevima i praviti nelogičnosti i zabune.

Jordan Molović

OSVRTI

O LINGVISTICI KAO SOCIOLINGVISTICI

(Milorad Radovanović: Sociolingvistika, BIGZ, Beograd, 1979.)

Sociolingvistika je znanstvena disciplina koja se bavi odnosom između ljudskih idioma i kolektiva što se njima služe. Lingvisti odavno obrađuju pitanja o uzajamnom odnosu jezika i društva, međutim, kao treća grana znanosti o jeziku (uz genetsku i tipološku lingvistiku) sociolingvistika je formirana tek prije petnaestak godina. Tada se sociolingvistička aktivnost razmahala u SAD, a u šezdesetim se godinama i u nas javilo zanimanje za sociolingvistiku. Ta se grana lingvistike razvila u opreci prema teorijskim i metodološkim rješenjima strukturalističkih škola i osobito prema učenju transformaciono-generativne lingvistike. Sociolingvisti svoja istraživanja sustavno usmjeruju na društvene i kulturne sfere jezične upotrebe, analizirajući raznolikost jezičnih upotreba, uviđaju, dakle, da je varijantnost, a ne homogenost bitna značajka jezika. Napominjem da se jezik često proučava bez veze s društvom, a da se život društva također često istražuje

nepovezan sa strukturom jezika, dok sociolingvistika inzistira na uskoj povezanosti jezika i društva, jer se narav jezične strukture ne može spoznati bez temeljita poznavanja te povezanosti. Razumljivo je, ako uzmemo u obzir mladost te znanstvene discipline i raznorodne poticaje lingvističkih škola u više država kada je riječ o istraživanju veze jezika i društva, da među sociolingvistima ima terminoloških, metodoloških i drugih neusuglašenosti.

U većini zemalja u kojima se sociolingvistika razvila objavljeni su i sociolingvistički priručnici, a prvi sintetski uvod u sociolingvistiku objavljen u Jugoslaviji, kojemu je autor domaći lingvist, jest Radovanovićeve knjige *Sociolingvistika*.

Prije pojave toga djela mogli smo se sa sociolingvističkom problematikom upoznati iz nekoliko značajnih izdanja: 25. broja časopisa *Kultura* (1974), zbornika *Jezik u društvenoj sredini* (1976), Jespersenove knjige *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta* (1970), Fishmanove *Sociologije jezika* (1978) itd. Posebna je značajka *Sociolingvistike* Milorada Radovanovića, čiji smo vrlo značajan i opsežan rad »Imenica u funk-